

TÜRK PATOLOJİ VE ONKOLOJİSİNE
KATKISI OLAN BİR BİLİMDAMI

PROF. DR.
SIEGFRIED
OBERNDORFER
(1876-1944)

Ayten Arıkan¹, Gülten Dinç²

¹Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, İstanbul

²İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, İstanbul

GİRİŞ

Türkiye’de, Cumhuriyet’in kurucusu Atatürk tarafından 1933’te yapılan Üniversite Reformu ile çağın gerektirdiği bilimsel ve teknolojik gelişmelere ayak uyduramayan birçok öğretim üyesi görevden alınmıştı. Bu nedenle o sırada ülkenin tek üniversitesi olan İstanbul Üniversitesi’nde belirgin bir öğretim üyesi açığı oluştu. Üniversite kadrolarında oluşan bu açık, aynı tarihlerde Almanya’da Nazi rejiminin baskısı altında bulunan birçok bilim insanının Türkiye’ye davet edilmesi ile dolduruldu. Yaklaşık 100 Alman ve

Avusturyalı Profesör 1933 ile 1955 yılları arasında İstanbul ve Ankara’da akademik kadrolarda hizmet verdi. Türkiye’ye gelen yabancıların büyük çoğunluğu kendilerine bu olanağı sağlayan ülkeye birikimlerini aktarmaya çaba gösterdi, çoğu da bunda başarılı oldu. Bu bilim insanlarının Türkiye’ye gelişlerinin üniversitenin yeni bir temelde gelişmesinde etkili olduğu ve katkı sağladığı yadsınmaz bir gerçektir.¹⁻⁶

1933 Üniversite Reformu ile Türkiye’ye gelen Alman bilim adamlarından biri de Prof. Dr. Siegfried Oberndorfer (1876-1944)’di. Oberndorfer Türkiye’ye

gelmeden önce patoloji alanında ve özellikle karsinoid tümörler üzerinde araştırmalar yapmış, başarılı ve dünya çapında tanınmış bir araştırmacıydı. 57 yaşına geldiğinde Almanya'da iktidara National Sosyalist Parti'nin geçmesi ile birlikte (1933) özellikle Yahudiler aleyhindeki kampanyalar arttı. Yahudi asıllı bir Alman vatandaşı olan Oberndorfer bu dönemde çıkarılan "ari ırktan olmayan memurların emekli edilmesine dair yasa" ile birlikte emekliğe zorlandı.² Tam bu sırada, genç Türkiye Cumhuriyeti'nden beklenmedik bir çözüm umudu belirdi ve Oberndorfer Türkiye'de çalışması için bir davet aldı. İstanbul Üniversitesi tarafından yapılan teklifi 2 Ekim 1933'de kabul eden Oberndorfer bu konuda; "Enstitüdeki zamanım 1 Nisan 1933'de bitti... bugün artık doğuda yeni bir başlangıç zamanı" demişti.^{7,8}

Siegfried Oberndorfer II. Dünya savaşı öncesi Almanya'sının siyasal atmosferinden kaçarak sığındığı Türkiye'de de patolojik onkoloji alanındaki önemli çalışmalarına devam etti. Türkiye'de yaşadığı 1933-1944 yılları arasında birçok araştırmalar yaptı, makale ve ders kitapları yayınladı, pek çok öğrenci ve uzman yetiştirdi. Ayrıca modern bir Kanser Enstitüsü'nün kurulmasını sağladı.

Eğitim hayatı ve Türkiye'ye gelmeden önceki çalışmaları

Siegfried Oberndorfer 24 Haziran 1876'da Almanya'nın Münih şehrinde doğdu. Orta öğrenimini 1886-1895, yüksek öğrenimini ise 1895-1900 yıllarında Münih Tıp Fakültesi'nde yaptı. Daha tıp fakültesi öğrencisi iken (1898) Kiel'de, Patolog Arnold Ludwig Heller (1840-1913) ile anatomo-patoloji ve histoloji üzerine çalıştı. Heller, Oberndorfer'in morbid anatomiye olan ilgisini fark ederek ona kendi otopsi tekniklerini öğretti. Bu çalışma Oberndorfer'in, organların içeriklerini ve diğer organ ve dokularla olan ilişkilerini değerlendirebilmesine ve patolojiye yönelmesine yardımcı oldu.^{7,9-11}

Oberndorfer bir dönem sonra Münih'e geri dönerek Patoloji Enstitüsü'nde Otto Bollinger'in (1843-1909) yardımcı asistanı oldu. 1899'da, aynı bölümde çalışan Hermann Dürck (1869-1941) ile ortak olarak "tüberküloz üzerine kapsamlı bir inceleme" adlı ilk yayını yaptı. Aynı yıl "yenidoğanda kongenital syphilis"e dair bitirme tezini verdi. Sonrasında Cenevre'deki (İsviçre) Patoloji Enstitüsü'ne Prof. Friedrich William Zahn (1845-1904)'ın yanına, gitti. Daha sonra ise bir süre gemi doktorluğu yaptı.^{7,8,12} 1902'de tekrar Münih'teki patoloji Enstitüsü'ne döndü. Enstitü'de çalıştığı sırada (1904), adı sonradan Schwabing olarak değiştirilecek olan klinikte de çalıştı. 1905'de "kronik apandisitler" hakkındaki tezi ile Münih Üni-

versitesi Tıp Fakültesi'nde doçent oldu.^{10,11} Bu arada Gutta Macholl (1880-1947) ile evlendi. Helene, Eve ve Fritz adlarında iki kız ve bir erkek çocukları oldu.⁸

1908'de Münih'teki Schwabing hastanesindeki yeni Patoloji Enstitüsü'nün planlanmasında görevlendirildi. Bu projedeki başarısı sonucunda 1911'de profesörlüğe terfi etti ve Patoloji Enstitüsü'ne direktör olarak atandı. Oberndorfer, burada Patolojik Anatomi profesörü olarak 1933 yılına kadar çalıştı. I. Dünya savaşı sırasında ise Fransa Batı Cephesi'nde ordu patologu olarak gönüllü çalışmalar yaptı.^{7,8,12}

Oberndorfer, 1907'de yaptığı çalışmalar sonucunda appendix ve ince barsakta küçük bir tümörün varlığını saptadı ve bu oluşumu diğer tümörlerden ayırarak "carcinoid" adını verdi. Böylece "Carcinoid" terimi, ilk kez Oberndorfer tarafından bu tümör ve karsinomalar arasındaki fark ve benzerlikleri belirtmek için kullanılmış oldu. 1929 yılında ise appendix ve ince barsaktaki karsinoid tümörlerden oluşan 36 seriyi yayınlayarak bu tümörlerin benign, malign ve metastaz yapma potansiyelinin de olabileceğini gösterdi. O zamandan sonra karsinoidler birçok çalışmaya konu oldu ve endokrin neoplasmlar olarak doğası ortaya konuldu.^{8,10,13-15}

Oberndorfer, Alman tıbbına yaptığı bilimsel katkılar nedeniyle 1928'de Münih Üniversitesi tarafından üstün eğitim onuru (Honoring his outstanding teaching) ile ödüllendirildi.⁸ Tüm bu parlak çalışma hayatından sonra, o dönemde Almanya'da oluşan katolik ortam nedeniyle, karısı Gutta ile birlikte 1933 yılı Aralık ayında Türkiye'ye göç etmek zorunda kaldı.¹⁶

Oberndorfer, İstanbul Üniversitesi "Genel ve Eksperimental Patoloji Enstitüsü" direktörlüğüne ordinaryüs profesör olarak atandı ve 6 Aralık 1933'te yeni görevine başladı. Geldiğinde kendisine Prof. Dr. Sedat (Tavat) yardımcı oldu, çevirmen olarak ise akılcı Almanca konuşan Dr. Suat Fuat (Atay) verildi.¹⁷ Oberndorfer'in, İstanbul'a gelişi ani olmuş ve her yönden yeni bir hayata başlamak zorunda kalmıştı. Yarım asrı geçen bir yaştan ve büyük başarılarından sonra buraya gelip yeni baştan bir enstitü kurmak zorunluluğu karşısında, hayata yeni atılan bir insanın heves ve enerjisiyle işe başladı. Yaratıcılığı ve organizasyon yeteneği ile bunu örnek olacak bir şekilde başardı. Bu dönemde işlerin daha iyi yürümesi için Oberndorfer'in Fakülte'den istediği bir doçent ve bir teknik asistan talebine olumsuz yanıt verildi. Ancak bir süre personel ve materyal sıkıntısı çektikten sonra enstitüyü organize etti.^{12,17,18}

Oberndorfer Türkiye'de bulunduğu süre içinde ulusal ve uluslararası birçok kongre ve bilimsel top-

lantıya katıldı. Bunlar arasında 20-26 Eylül 1936'da Brüksel'de yapılan IInd International Congress of Scientific and Social Campaign Against Cancer'in ayrı bir önemi vardır.¹⁷ Oberndorfer, bu kongrede tavşan tümörleri ve akciğer kanserleri hakkında iki bildiri sundu ve dönüşünde kongreye birlikte katıldığı Prof. Dr. Hulusi Behçet (1889-1948) ile birlikte yazdığı 16.10.1936 tarihli kongre raporunda Türkiye'de bir kanserle savaş enstitüsü kurulmasını üniversiteye teklif etti. Önerileri kabul edildi ve 1937 yılında "İ.Ü. Kanser Enstitüsü" kuruldu. Oberndorfer patoloji çalışmalarının yanı sıra yeni kurulan Kanser Enstitüsü'nün direktörlüğüne de atandı ve her iki görevini de ölünceye kadar sürdürdü.¹²

Oberndorfer, tümör oluşumunun genel şartları ve organlardaki çeşitli tümörler hakkında geniş bilgiye sahipti. Tüm yaşamı boyunca üzerinde çalıştığı; barsak karsinoidleri, erkek genital organları, bronşiyal karsinomalar, grip pnömonisi, akciğer embolileri, ganglionöromlar, karotis guddeleri tümörleri, korio-angiomlar ve pek çok tümör çeşitleri hakkındaki araştırmalarına enstitüde de devam etti. Bu konularda değerli yayınlar yaptı. Ayrıca patolojinin problemlerinden biri olan tümörlerin virüs aşısı sonucunda oluşumu konusu üzerinde de çalışmalar yaptı. Oberndorfer'in önem verdiği diğer bir alan da karşılaştırmalı patoloji idi. Hayvan patolojisiyle ve hayvan tümörleriyle yakından ilgilendi ve deneysel araştırmalara çok değer verdi.^{13,19}

Oberndorfer, Türkiye'de kaldığı 10 yıl boyunca değerli elemanlar yetiştirdi, öğrencilerinin ve meslektaşlarının sevdiği bir hoca oldu. Yetiştirdiği öğrencilerden birisi olan Üveis Maskar 1937 yılında Frankfurt am Main'de toplanan Alman Patoloji kongresine gittiğinde, toplantıdaki meslektaşları kendisinin İstanbul'dan geldiğini duyduklarında, hemen Oberndorfer'i sormuşlar ve onun sağlığı ve İstanbul'daki yaşamını ilgiyle öğrenmeye çalışmışlardır.¹⁸

Büyük bir patolog ve kanser uzmanı olan Oberndorfer, ne yazık ki kaderin garip bir oyunu olarak, teşhisi çok geç konulan bir mediasten tümörü nedeniyle 1 Mart 1944'de 67 yaşındayken öldü. Vasiyeti üzerine İstanbul'da gömüldü.^{15,17}

Hayatını kanser üzerine araştırmalar yapmakla geçiren bir insanın yine bir kanser türü nedeniyle yaşamını kaybetmesi kötü bir tesadüf olmuştur. Oberndorfer ölümünden sonra otopsisinin yapılmasını vasiyet etmişti. Bu vasiyet üzerine Patoloji uzmanları Dr. P.Ladewig ve Rössler tarafından yapılan otopsi sonucunda, mikro morfoloji bakımından tümörün malign özelliği kesin olarak belirlendi ancak kökeni saptanamadı.^{12,18,19}

Yayımları

İ.Ü. İstanbul Tıp Fakültesi Dekanlığı'ndaki Oberndorfer'e ait personel dosyasında, İstanbul Üniversitesi'ne başvururken üniversiteye verildiği anlaşılan Almanca yayın listesinde 1900-1933 yılları arasında yaptığı yayınların bir listesi bulunmaktadır. Oberndorfer'in kronolojik olarak düzenlenmiş olan bu yayın listesinde 75 yayını vardır. Daktilo ile yazılmış bu listenin sonuna eklenen bir notta ise; "Enstitümden ek olarak 1906 ile 1933 yılları arasında asistan ve öğrencilerin yaptığı 333 çalışma yayımlandı" ibaresi bulunmaktadır.^{8,17} Bunların çoğunda da Oberndorfer'in katkısının olduğu düşünülebilir. Ancak yayın listesinde bu yayınların künyesi verilmemiş olduğundan kesin bir yargıya ulaşmak mümkün değildir. Oberndorfer'in İstanbul Tıp Fakültesi'nde bulunan personel dosyasında Türkiye'de bulunduğu süre içinde yaptığı yayınlara ait bir liste bulunmamaktadır. Bu yayınları tespit edebilmek amacıyla yaptığımız bibliyografik taramalarda Oberndorfer'in Türkiye'de bulunduğu 1933-1944 yılları içinde ikisi kitap olmak üzere 22 yayınının basıldığını, ayrıca ölümünden sonra (1946) da bir kitabının yayınlandığını belirledik. Tüm bu verilere dayanak Oberndorfer'in kitap ve makale olarak toplamda en az 98 adet yayını bulunduğu söylenebilir. Bu yayınlar; genel patoloji, romatizmanın patojenisi, genel tümör bilimi ve kanser, karsinoidler, tümör patolojisi, apandisit, tüberküloz, erkek genital organları, barsak tümörleri, radyasyon, pigmentler, travma ve aterosklerozun patolojik etkileri gibi pek çok konuyu kapsamaktadır.

Oberndorfer, Türkiye'yi çok sevmiş, benimsemiş ve "burası artık benim için ikinci vatandan da ileri oldu" demişti.^{18,21} Ölümünden sonra kitap ve preparatları Kanser Enstitüsüne bağışlanmış, mikroskopu da eşi tarafından onun yanında yetişen Prof. Dr. Üveis Maskar (1900-1982)'a hediye edilmiştir.¹⁹

Oberndorfer'in "karsinod" terimini literatüre kazandırmasının 100. Yılı olan 2007'de İstanbul'da düzenlenen European Society for Pathology Congress (8-13 Eylül 2007)'in bir oturumu Türkiye'de modern patolojinin kurucularına ayrılmıştır. Bu bağlamda Prof. Dr. Oberndorfer de anılarak toplantıya katılan torunu Walter L. Castrillon-Oberndorfer'e bir plaket sunulmuştur.^{21,22}

Bir mülteci olarak geldiği Türkiye'de sistemli bir patoloji eğitiminin yerleştirilmesinde ve bir Kanser Enstitüsü'nün kurulmasında büyük katkıları olan, pek çok makale ve kitap yayınlayan, birçok yurtiçi ve yurtdışı kongrede Türkiye'yi temsil eden ve Dünya ve Türk patolojisinde unutulmaz bir iz bırakan Prof. Dr. Siegfried Oberndorfer'i saygıyla anıyoruz.

KAYNAKLAR

1. Widmann H. Exil und bildungshilfe; die deutschsprachige akademische Emigration in die Türkei nach 1933. Bern-Frankfurt, Herbert Lang Bern-Peter Lang Frankfurt/M. 1973.
2. Grothausen KD. 1933 yılından sonra Alman bilim adamlarının Türkiye'ye göçü. TTK Belleten 1981; 45/2 (180): 537-550.
3. Taşdemirci E. Belgelerle 1933 Üniversite Reformunda yabancı bilim adamları. Ankara, Bizim Büro Basımevi. 1982.
4. Schwartz P. Kader birliği; 1933 sonrası Türkiye'ye göç eden Alman bilim adamları. Çev.: N Alçı. İst., Belge Yayınları. 2003.
5. Neumark F. Boğaziçine sığınanlar; Türkiye'ye iltica eden Alman bilim, siyaset ve sanat adamları 1933-1953. Çev. TD Kartibel. İstanbul, Neden. 2008.
6. Reisman A. Nazizmden kaçanlar ve Atatürk'ün vizyonu. Çev.. GÇ Güven. İstanbul, Türkiye İş Bankası kültür Yay. 2011.
7. Terzioğlu A. Ord. Prof. Dr. Med. Siegfried Oberndorfer. Türk-Alman Tıbbi İlişkileri Simpozyum Bildirileri (18-19 Ekim 1976). İ. Ü. Tıp Fak. Yay., İst. 1981: 190-192
8. Modlin IM, Saphiro MD, Kidd M, Eick G. Siegfried Oberndorfer and the evolution of carcinoid disease. Arch Surg 2007; [142]: 187-197.
9. Modlin IM, Shapiro MD, Kidd M, Siegfried Oberndorfer; Origins and Perspectives of Carcinoid Tümörs. Human Pathology. 2004; 35 (12): 1440-1451
10. Klöppel G, Dege K, Remmele W, Kapran Y, Tuzlalı S, Modlin IM. Siegfried Oberndorfer: A tribute to his work and life between Munich, Kiel, Geneva and İstanbul. Virchows Arch 2007; 451 [Suppl. 1]: S3-S7
11. Ladewig P. Gedenkwort für Prof. Dr. S. Oberndorfer 24.6.76-1.3.44. Türk Fiziki ve Tabii İlimler Sosyetesı Yıllık Bildirileri ve Arşivi 1943-1944; 11: 89-94.
12. Çambel P. Türkiye'de kanser savaşının tarihçesi, III. Pratik Doktor 1945; [9-10]: 33-37.
13. Schwartz PH. Nachruf auf Siegfried Oberndorfer. Tıp Fakültesi Mecmuası 1944; 3-29: 3993-3998.
14. Aykan TB. Patoloji. Dünyada ve Türkiye'de 1850 yılından sonra Tıp Dallarındaki ilerlemelerin Tarihi, Ed. EK Unat. CTF Vakfı Yay., İstanbul 1988: 344-354.
15. G Klöppel. Oberndorfer and his successors: From carcinoid to neuroendocrine carcinoma. Endocr Pathol 2007; 18: 141-144
16. Şen F. Ayyıldız altında sürgün: Scurla Raporu; Herbert Scurla'nın Nasyonal Sosyalizm döneminde Türkiye'ye sığınan Alman bilim adamları hakkında yazdığı rapor. İstanbul, Güniz Yay. 2008.
17. İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi Dekanlığı 4102-27 numaralı Siegfried Oberndorfer personel dosyası.
18. Maskar Ü. Ord. Prof. Dr S. Oberndorfer için. Tıp Fakültesi Mecmuası 1944; 3-29: 3993-3998,
19. Akıncı S. Siegfried Oberndorfer'in kısa biyografisi ve otopsi protokolü. Dirim 1971; 46 (2): 79-82.
20. Maskar Ü. Ord. Prof. Dr. S. Oberndorfer için 24.6.76-1.3.44. Türk Fiziki ve Tabii İlimler Sosyetesı Yıllık Bildirileri ve Arşivi, 1943-1944; 11: 84-88.
21. Anonim. Avrupa Patoloji Kongresi'nin ardından. Türk Patoloji Dergisi, 2008; 24 (2): 130-132.
22. Klöppel G. Neuroendocrine tumors (2007): Oberndorfer's Legacy. Virchows Arch, 2007; 451 [Suppl. 1]: S1